

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Januari 2011

Kära systrar och bröder,

”Äkta andlighet har sin grund i att Gud blir människa.”

Så uttryckte sig ofta Per Mases, vars teologi och andliga vägledning alltid utgick från inkarnationen, Guds människoblivande. När Per Mases på julaftons kväll, vid tiden för Kristi födelses fest, insomnade i stor frid efter en tids sjukdom, var det på sitt sätt ett tecken. Hans livsbudskap kan sammanfattas i orden: ”Kristus föddes till jorden för att människan skulle födas till himlen.”

Per Mases var en nära vän till vår kommunitet, en ofta sedd gäst på Bjärka-Säby, en av vår tids betydande andliga ledare. Lågmäld, stilla och genomlyst personifierade han ett andligt ledarskap som är alltmer sällsynt i samtiden. Genom sitt djupa rotfäste i Gud, som är kärleken, liknade han trädet som sträcker sig mot himlen. Under dess grenar fann många vila, skydd och en ny riktning för färden vidare.

Som ledare för Berget i Rättvik, där han blev föreståndare redan 1974, formade Per Mases en unik andlig och ekumenisk miljö i svensk kristenhet. Han blev en av den nordiska retreatrörelsens pionjärer och förgrundsgestalter. På Berget upptäckte många svenskar för första gången retreaten som en vederkvickande oas och kom i kontakt med en kristen tro som andades liv. S:t Davidsgården kom att bli landets ledande retreatgård och Per Mases en vägledare och lärare vars inflytande sträckte sig långt utanför kyrkans gränser. Själv var han djupt förankrad i kyrkan, med en glödande kärlek till hennes katolicitet och därmed en oavbruten strävan efter kyrkans enhet.

Alla som lärde känna Per Mases förundrades över hans gränsöverskridande förmåga, vare sig ansträngd eller beräknande. Hans liv illustrerade förhållandet mellan centrum och gränser. Gränser är inte oviktiga, barnet behöver tydliga gränser till skydd mot det som kan skada. Men den som äger ett starkt centrum kan leva i en hotfull värld utan att känna sig hotad. I mötet med andra människor ser hon det som förenar mer än det som skiljer. Därmed ställer hon sitt liv i försoningens tjänst.

På ett ovanligt sätt förenade Per Mases en radikal kristen identitet med en öppen och generös hållning gentemot sökande människor i det mångfacetterade andliga landskapet. Med en tro som levde av erfarenhet – de djupa källor han drack ur reflekterades i hans ansikte – blev han en vägvisare till personlig kristen tro för många svenskar. Per Mases förkroppsligade epitetet ”mystiker”. Bönen genomsyrade hans liv, helgonen var hans bästa vänner, ekumeniken hans hjärtefråga, och för den sårade och sökande medmänniskan tycktes han ha oceaner av tid. ”Guds mening med vårt liv är kärlek”, upprepade han i mer än tre decennier när han dagligen firade mässan i S:t

Davidsgårdens kapell, ord som han dagligen löste in i sitt eget liv. Här låg hemligheten till hans öppna hållning inför alla människor. Kärleken behöver inga självförsvar, är aldrig självbespeglade, aldrig beräknande.

Personligen upplevde jag vänskapen med Per som en dyrbar gåva. Vid hans fötter öppnade sig vida horisonter. Vi träffades första gången i början av 1990-talet, då jag sökte upp honom för en intervju. På järnvägsstationen i Rättvik mötte han mig med värme, som om vi känt varandra länge. Något år senare startade *Pilgrim*, och Per blev från början en av de självklara medlemmarna i tidskriftens referensgrupp. Han var alltid angelägen att vara med när vi hade våra samlingar, liksom vid de stora vintermötena på Bjärka-Säby och Vårdsnäs. Hans entusiasm och helhjärtade stöd har under alla dessa år varit en stor uppmuntran. Per blev en återkommande och uppskattad retreatledare på Nya Slottet, och han inbjöd mig årligen till S:t Davidsgården för att leda retreat. Vår vänskap fördjupades, och under de många samtalen med Per växte min respekt för den djupa och alltigenom genuina gudsfruktan som präglade honom i allt han företog sig. Oförglömliga är de morgnar under mina vistelser på Berget då vi i den rofyllda stillheten delade bönegemenskap i S:t Dominikus kapell. Per tillbringade varje morgon en timme i bön och meditation i detta kapell, innan han därefter firade mässan med alla på Berget.

Något Per ofta återkom till i våra samtal var betydelsen av att det vatten vi söker släcka vår andliga törst med är klart och rent, inte uppblandat eller grumligt. Renheten i källan är viktigare än kraften i vattenflödet, framhöll han. I vårt allra första samtal berättade han om en konflikt vid en viss tidpunkt, ett vägval som hade inneburit en kraftig markering mot vissa influenser som börjat göra sig gällande inom retreatrörelsen och som han inte upplevde vara odelat kristna:

Det finns inget som jag nu efteråt har så rent samvete för och känner mig så glad för, som att vi gjorde upp med influenser som kunde ha lett till en uppblandning. I och med det kunde också grunden för vår gemenskap läggas. Det som nu växer upp här på Berget skulle inte ha varit möjligt om inte det vi står för verkligen är rent. Vad man ser är att de små avvikelserna blir så förödande i sina konsekvenser. Det som man nästan inte ser kan i förlängningen bli helt avgörande.

Så uttryckte sig alltså Per Mases 1994. Vad är det då som är utmärkande för den kristna meditationen? Per Mases var ju en av dess främsta förespråkare och utövare i vårt land. Ur det samtal vi förde vid samma tillfälle vill jag återge ett längre avsnitt där han kommenterar de erfarenheter som en kristen meditation leder till:

Det beror lite på var man befinner sig när man börjar meditera. Om det skulle sammanfalla med att man upplever en kallelse – och det är ju en salig och omtumlande erfarenhet! – då har också meditationen det förtecknet den första tiden. Men här behövs vägledning, liksom i övrigt på den kristna vägen. Att man förvarnar: så här är det inte alltid! Gud tränar sina barn genom att ta ifrån dem känsloupplevelser för att de skall lära sig att grunda sig djupare, att lita på djupare resurser än de som hör till känslolivet. Sedan tror jag att vägen behöver gå mot en allt djupare självkännet och förankring, där synen på mig själv liksom synen på vad synd är blir viktig. I glädje skall jag bejaka mig själv som skapad till Guds avbild och samtidigt våga se det som inte stämmer med min djupaste identitet – synden – och våga känna smärta över den.

Här är förlåtelsens plats viktig. Fokuseringen på Guds möjligheter behöver friskas upp, att man hela tiden är omgiven av Guds solsken. Förlåtelsen gör att man återvinner självrespekt och inte trycks ner genom felaktiga skuld känslor. Samtidigt som den inte bagatelliserar synden.

Det här är mycket viktigt när det gäller meditationsrörelsen, där det också finns tankar om att det egentligen inte är någon skillnad mellan gott och ont. Man avlägsnar dualismen och tror då att man kommit till något slags högre stadium. Men det är felaktigt. En total bejakelse av att vi är ljusets barn innebär att man ibland även bejaktar att man skäms. Men det får inte leda till en fiendskap mot mig själv eftersom Gud visar detta för att hjälpa mig framåt, mot min djupaste identitet.

Teologer faller ibland för frestelsen att försvara sig själva, och det påverkar deras teologi. När jag ser dålig teologi anar jag att det finns synder bakom. Jag ser det som ett slags efterrationalisering. Man faller i en synd och säger sedan att "det här var nog inte synd", och så förändrar man sin tro istället för att låta sig själv förändras. Man vill få det att stämma för att kunna behålla sin självrespekt.

Det här är så viktigt när man i meditationen kommer i kontakt med det man varit med om och får upp det i ljuset. Gud älskar mig som jag är med de känslor jag har, och de svek som jag begått kan Gud använda. Felix culpa! Gud kan förvandla allt! Man behöver därför inte skydda sig genom att förändra tron utan man bejaktar den förlåtelse som inte innebär att Gud ser genom fingrarna, men att Gud förvandlar. Han gör mig ren! Då kan jag behålla min självrespekt och gå vidare.

Per Mases blev 76 år. Sommaren 2010, en kort tid innan han fick beskedet om sin svåra cancersjukdom, lämnade han över uppdraget som föreståndare på Berget i Rättvik till prästen Peder Bergqvist (se intervju i *Pilgrim* nr 4/2010). För otaliga människor över hela Norden var Per Mases en älskad och högt värderad andlig fader. Hans jordiska uppdrag är nu avslutat. I skyn av vittnen som omger oss har vi benådats med ännu en hängiven förebedjare. Vi lyser frid över hans ljusa och levande minne. Begravningsgudstjänsten efter Per Mases kommer att hållas i Rättviks kyrka måndagen den 10 januari kl 14.

*

Vi befinner oss just nu mitt i den tretton dagar långa jultiden, från juldagen till Epifania, trettondedag jul. Mycket tidigt i kyrkan, till att börja med i Egypten, kom den 6 januari att bli förbunden både med Jesu födelse och med hans dop. I ortodoxa kyrkor firas sedan lång tid Jesu dop denna dag, en av året största andliga fester i Östkyrkan.

På trettondedagsafton, som i ortodox tradition är en sträng fastedag, inleds firandet på kvällen med att vattnet välsignas – antingen i en sjö eller flod eller en vattenbassäng – genom att prästen sänker ner sitt kors i vattnet, så som Jesus nedsänktes i Jordans vatten, och därefter bestänker församlingen med det välsignade vattnet. Samtidigt läses texter från Gamla och Nya Testamentet som anspelar på vatten, till exempel ord från profeten Jesaja: "Vatten bryter fram i öknen, bäckar i ödemarken"¹ och "Jublande skall ni ösa vatten ur räddningens källor".²

---

¹ Jes 35:6b

² Jes 12:3

Hur förhåller sig Jesu födelse och Jesu dop till varandra? Det finns en självklar anknytning mellan de två händelserna: när Jesus döps av Johannes i Jordan sker den första offentliga manifestationen av Ordets inkarnation för hela världens frälsning. Johannesprologens ord sammanbinder födelsen och dopet: "Ordet blev människa och bodde bland oss, och vi såg hans härlighet, en härlighet som den ende sonen får av sin fader, och han var fylld av nåd och sanning."³ Vid födelsen uppenbaras för ett fåtal utvalda Herrens härlighet i barnet som ligger i krubban. Vid dopet uppenbarar Fadern Sonens härlighet offentligt inför världen. Genom dopet i Jordan föregrips dessutom Jesu död på Golgata, och när Anden sänker sig ned över honom i en duvas skepnad sker initieringen till den messianska gärning som ligger framför honom och därmed förebedandet av kyrkans Pingst. I Jesu dop framträder på samma gång Julens, Påskens och Pingstens mysterium i en oöverträffad *epifania!*

Denna uppenbarelse har två sidor som är oskiljaktiga. Dels innebär den en manifestation av Herrens ödmjukhet när han låter sig döpas av Johannes, dels av hans härlighet, förkunnad av Förelöparen men framför allt genom Faderns vittnesbörd och Andens nedstigande. Epifania som Kristi dops fest visar hur Kristi ödmjukhet och Kristi härlighet alltid går hand i hand. Ingen kan närma sig den förödmjukade Jesus utan att möta den förhärligade Kristus. Och ingen kan se den förhärligade Kristus utan att ställas inför honom som utblottade sig på allt och antog en tjänares gestalt. På samma sätt måste de två sidorna förenas i våra liv: den som går ödmjukhetens väg, och avstår från allt, får del av hans härlighet i enlighet med orden: "Alla vi som utan slöja för ansiktet skådar Herrens härlighet, förvandlas till en och samma avbild."⁴

När Epifania firas som Jesu dops högtid, med vattenvälsignelse som i ortodox tradition, blir det på samma gång en fest som uppenbarar hemligheten med vårt dop – hur dopet i vatten föregår dopet i Ande. Det är i själva verket inte en utan flera gudsuppenbarelser som manifesteras vid Jesu dop: Fadern och Sonen och Anden uppenbaras här inför världens ögon i en aldrig tidigare skådad *Theofania* (som denna dag också kallas i ortodox tradition): Fadern vittnar från himlen, medan Anden nedstiger över Sonen. Det gör Epifania till såväl en vattenfest som en ljusfest. Den förmedlar till oss både reningens nåd och upplysningens nåd, ja, dopet kallades ursprungligen för en "upplysning". "Kristi ljus, som vid julen endast lyste som en stjärna i den mörka natten, går vid Epifania upp som en sol i våra hjärtan", skriver Lev Gillet, känd under epitetet "en munk i Östkyrkan".

Lev Gillet liknar Epifania vid vår "första omvändelse", i betydelsen av själens första medvetna möte med sin Frälsare. Det svarar mot den stund när vi tar emot Jesus som vår mästare och vän och fattar beslutet att följa honom. Påskan motsvarar den "andra omvändelsen". Konfronterade med Kristi kors som uppenbarar vad slags död och vad slags liv en Jesu lärjunge måste leva, ger vi oss nu åt honom i en djupare överlåtelse för att han skall forma oss till sin likhet. Pingst, säger Lev Gillet, är den "tredje omvändelsen", dopet i Ande och eld, som utgör porten till den livsförvandlande föreningen med Gud, som får hans bild att framträda i oss.

*

---

³ Joh 1:14

⁴ 2 Kor 3:18

Hos oss i väst kom redan från 400-talet tre händelser att framhållas på trettandedag jul: de vise männens besök hos barnet i Betlehem, Jesu dop samt undret vid bröllopet i Kana. De bildar en tredimensionell *epifania*, en *uppenbarelse av Herrens härlighet*, vilket också är firningsämnet i Evangelieboken. I västlig tradition firas den 6 januari de vise männens möte med Jesus, "Heliga tre konungars dag", som den också kallas. Söndagen efter Epifania firas Jesu dop i Den svenska evangelieboken och nästföljande söndag, den andra i trettandedagstiden, bröllopet i Kana.

När Epifaniafesten firas med berättelsen ur Matteusevangeliet i förgrunden, om österns vise som letar sig fram till Betlehem med hjälp av stjärnan, blir det påtagligt hur julen har två poler också i förhållande till inkarnationen. Under den tretton dagar långa julfesten rör vi oss mellan mänskligt och gudomligt, mellan himmel och jord. Medan juldagens stora budskap är att Gud har blivit *människa*, förkunnar Epifania på ett särskilt sätt att barnet som Maria födde och lyfte till sitt bröst är *Gud*, den i vilken gudomens hela fullhet har förkroppsligats. Liturgiskt får därmed de två "sidorna" av inkarnationen, Jesu mänsklighet och Jesu gudomlighet, var sin festdag, även om de aldrig skiljs åt.

På Epifania bländas vi av den gudomliga härlighet som strålar mot oss genom barnet i Betlehem. Jesus är sann Gud och sann människa. Bägge dessa dimensioner av inkarnationens mysterium hålls samman i vår tro och finns hela tiden med i vårt julfirande, men betonas, var och en på ett särskilt sätt, på juldagen och på trettandedag jul. Här uppenbaras också hemligheten med vår frälsning: Gud har blivit människa för att människan ska bli delaktig av gudomlig natur, som kyrkofäderna uttrycker det. Det är vår delaktighet av gudomlig natur – vårt möte med Gud i Jesus Kristus och vår allt djupare förankring i gemenskapen med honom – som får oss att växa in i vår stora mänskliga kallelse: att älska allt skapat så som Gud älskar.

Epifanias dimension av en universell gudsuppenbarelse, som framhålls i ortodox tradition i samband med firandet av Jesu dop, får även ett levande uttryck när trettandedag jul firas med Evangeliet om de österländska stjärntydarnas besök i Betlehem. Dessa – om de nu var tre eller fler, det framgår inte av Matteusevangeliets skildring – representerar "alla folk". Gud har i Kristus förenat sig med den mänskliga natur som vi alla delar. Den härlighet som uppenbaras genom barnet i Betlehem skall därför nå till alla folk och stammar, också till dem som ännu inte känner namnet på honom de söker.

De tre händelserna – de vise männens besök i Betlehem, Jesu dop och bröllopet i Kana – hålls samman på ett fruktbart sätt under hela Epifaniaperioden, inte minst i tideböernas antifoner som uttrycker vår samtidighet med det som sker. I liturgins presens uppenbarar Herren sin härlighet på ett trefaldigt sätt *i dag*. I en av antifonerna till Sakarias lovsång sjunger kyrkan därför under trettandedagstiden:

Idag förenas kyrkan med sin himmelske brudgum: i Jordanfloden avtvår Kristus hennes synder, de vise männen skyndar med gåvor till Konungens bröllop, och gästerna gläds när vattnet förvandlas till vin. Halleluja!

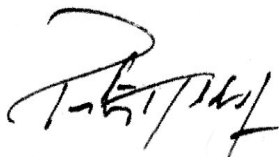
Vattnet och ljuset är centrala metaforer i samband med Epifania och tiden därefter. I Evangeliebokens kyrkoår får trettandedag jul framför allt karaktären av ljusfest genom

strålglansen från stjärnan som vägleder de vise till barnet som är "ljus av ljus". Under både första och andra söndagen efter Epifania är vattnet den bärande symbolen, först genom att Jesu dop firas och därefter genom evangeliet om vattnet som förvandlas till vin i bröllopet i Kana. Även i de övriga två årgångarnas evangelium denna söndag står vattnet som symbol för Andens liv. De är båda hämtade ur berättelsen i Johannesevangeliets fjärde kapitel om Jesu möte med den samariska kvinnan vid brunnen där hans ord om det vatten som blir en källa "med ett flöde som ger evigt liv" väcker kvinnans törst: "Herre, ge mig det vattnet, så att jag aldrig blir törstig och behöver gå hit efter vatten."⁵

Beroende på när förfastan inleds – vilket i sin tur är avhängigt tiden för påsken – kan tiden efter Epifania ha som mest sex söndagar. Den sjätte söndagen infaller dock ytterst sällan – vilket dock händer just 2011! – och har därför läsningar enbart för en enda årgång i Evangelieboken. Den röda tråden under hela denna period är firningsämnet från Epifania, *Uppenbarelsen av Herrens härlighet*. Att detta inte bara avser historien men också nuet får sin alldeles särskilda betoning i den sjätte söndagens ämne: *Gud verkar nu*.

I tron att Jesus Kristus är oavbrutet verksam, densamme igår, idag och i evighet, vill jag nu önska er alla som tillhör Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby, liksom alla kommunitetens vänner, ett rikt och välsignat nytt år!

Er i Kristus förbundne

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. K. S.' or similar, written in a cursive style.

---

⁵ Joh 4:14-15